

יסודות בעבודת השם

פסח - א'
סיפור יציאת מצרים

קונטרס
"יסודות בעבודת ה'"
פסח - א'

משיעורי הרה"ג
ר' אהרן רובינפלד
שליט"א
בעהמ"ח ספרי
"תורת הקנינים"
"תורת המצוה"
ניסן תשע"ג
יצא לאור:
ניסן תשע"ה

לכל ענייני הקונטרס

להתקשר - באר"י:

058-3202693

ניו יארק:

845-239-7108

לאנדאן:

07930-196425

אנטווערפן:

0485-683303

או באימיל:

yesoidos@gmail.com

עימוד:

(+972-)054-8531131

גודל מעלת "סיפור יציאת מצרים"

תוכן המאמר

- א. גודל מעלת וקדושת "ליל התקדש חג" . . . . . ב
ב. גלות ויציאת מצרים בימים ההם, ובכל שנה . . . . . ד
ג. מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים . . . . . ח
ד. מצרים - 'גלות הדבור' ו'גלות הדעת' . . . . . י
ה. למען תספר - "וידעתם כי אני ה'" . . . . . טז

פתיחה

אמנם עוד חיוב נתחייבנו בליל פסח, והוא מה שאמרו ז"ל 'חייב אדם לראות את עצמו כאלו הוא יצא ממצרים, שנאמר ואותנו הוציא משם, לא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו הוציא משם'. אכן על חיוב זה לא נאמר שיוצאים ומקיימים ענין זה על ידי הזכרת איזו מימרא בעלמא, אלא בזה צריך בקושי רב לקיים פשוטו כמשמעו "חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". אין מצוה זו כאפיית המצות שמעיקר הדין כשר גם כשנעשה עם שהיות מרובות עד שיעור ח"י רגעים, אלא מצוה זו טעונה הכנת הלב רבתי, להכין את נפשו בהכנה דרבה, כדי שיוכל להגיע לליל התקדש חג עם תפיסה וידיעה ביסוד היו"ט, ולכל הפחות באיזו תפיסה מועטת לפום דרגא דיליה. וכפי מה שעסוקים כלל ישראל בהכנת המצות המעשיות של אכילת מצה, והשבתת חמץ. כן צריך איש הנלכב הנבון והחכם, לתת אל לבו להבין שכל שכן שפי כמה

בחג הפסח הבא לקראתנו לשלום ישנם כמה וכמה מצוות גדולות ונעלות. ונקרא החג בתורה "חג המצות" שמעקרי המצוות בחג הן מצות "אכילת מצה" ומצות "השבתת חמץ", והנה השי"ת הטביע בכלל ישראל תשוקה מיוחדת באש שלהבת קודש להכנת מצוות אלו. כנראה בעליל שכלל ישראל נוהגים להתעסק באפיית מצות בהידור רב, כאשר רובם ככולם מחפשים להדר בזה בכמה וכמה חומרות למיניהם. וכן במצוות השבתת חמץ אע"פ שמדאורייתא כביטול בעלמא סגי, וחז"ל תקנו גם לבדוק החמץ לאור הנר בליל י"ד, ובשו"ע מובא עוד מנהג לכבד הבית לפני הבדיקה, ומכל מקום כבר נהגו כלל ישראל לדורותיהם לעשות מהפכה בהכנת הבית לפסח, שמאחרי פורים עוסקים בטירחא מרובה בניקוי כל פינות הבית מחמץ. עכ"פ כלל ישראל עסוקים מאד, בהכנת שתי מצוות אלו אכילת מצה והשבתת חמץ.

שכשיגיע ליל פסח, יהיה לו שייכות, ועכ"פ איזו נגיעה ולהרגיש ו"לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים".

וכמה צריך איפוא לעסוק בהכנה דרבה להכין את מוחו ודעתו ולבו, בענין הנס הגדול והנשגב של יציאת מצרים כדי

גודל מעלת וקדושת "ליל התקדש הג"

לבא בעת הגאולה השלימה, כתב (ישעי"ל, כט) "השיר יהיה לכם כליל התקדש חג" דהיינו שהשיר שלעתיד יהיה כעין השיר שהיה בליל פסח, בעת יציאתם ממצרים, הרי ששיר ליל פסח גבוה יותר משיר שנאמר לעתיד לבא.

ובל זה מפני שבלילה זו יש מהפכה ממשית, שהרי על לילה זו נאמר "לילה כיום יאיר", והיינו שכמו שהיה בלילה ההיא שבה יצאו ממצרים, כן הוא בכל שנה ושנה שלילה זו היא בבחינת יום, ודבר זה מורגש מאד במצוות שיש לנו בלילה זו, שהלא בדרך כלל מצוות עשה שהזמן גרמא כגון שופר לולב תפלין, מצוותם ביום ולא בלילה, וכן קריאת הלל מצוותה ביום כדאיתא ממזרח שמש עד מבואו מהולל שם ה'. משא"כ בלילה זו שכיון שלילה כיום יאיר, שייך הכל גם בלילה, מצוות אכילת מצוה, מצוות אכילת מרור, וכן המצוות שהיו בזמן שביהמ"ק היה קיים, קרבן פסח, ומרור, וגם פסח מצרים, כל אלו היו דייקא בלילה, כל זה נובע ממה שלילה זו נקראת יום.

ידוע מה שמבואר בספה"ק שכל לילות השנה נקראות בחינת 'זאת' -

ליל התקדש הג 'כיום יאיר'

בשהיו מכינים את הכהן הגדול טרם הכנסו לפני ולפנים ביום הכיפורים, היו זקני בית דין אומרים לו 'דע לפני מי אתה נכנס, למקום אש להבת שלהבת', כדי שידע שנכנס למקום גבוה ונורא מאד, וכעין זה צריך כל איש ישראל להכין את עצמו לליל הקדוש והנשגב הזה, שישים אל לבו ודעתו שאין זה לילה פשוט כלל וכלל, הלילה הזה מקודש הוא ביותר, והוא גבוה למעלה למעלה ממש בבחינת 'אש להבת שלהבת', הלילה הזה נשגב מאד מבינת אנוש, הרי הוא גבוה הרבה מאד ממקום תפיסת האדם עלי אדמות, והרבה הכנות צריך האדם להכין את עצמו כדי שיזכה שיהא נדבק בו משהו באמת מן הלילה הזה בנפשו ורוחו ונשמתו, בלילה הזה הרי בני ישראל במדריגה נעלית כזו כאילו אינם נמצאים בעולם הזה כלל, ולזה צריך להתכונן ולהכין את עצמו בהכנות רבות בלב רוח ונפש, ובחכמה בינה ודעת.

גדלות הלילה הזאת ניתן לראות גם ממה שהנביא שמדבר על השיר שלעתיד

בענינים רוחניים אמצע הדבר הוא עיקר הדבר, שאז סיהרא בשלימותא, והרי כלל ישראל משולים לירח, שאז הם בשלמות, וניסן חודש הראשון שראש לכל חדשים, וכן פסח הוא ראש לכל מועדות^א.

ונגד יום ט"ו, תיקנו ט"ו סימנים בליל פסח 'קדש' 'ורחץ', וכו', שבהם עולים כבחמש עשרה 'שיר המעלות'. וגם אומרים בהגדה חמש עשרה דיינו ב'כמה מעלות טובות למקום עלינו', הכל לרמז על מעלות שעולים בהם למעלה למעלה, שעל ידם מגיע כל בן ישראל בליל פסח למדרגה גבוהה של שלימות הירח ביום ט"ו לחודש, שאז היא מקבלת אור השי"ת בשלימות.

'ליל שמורים הוא לה'

ליל זה בחר השי"ת מששת ימי בראשית להיותה 'ליל שמורים הוא לה' לדורותם", להושיעם בו בכל דור ודור, וכמו שהפייטן מונה והולך בפיט 'אז רוב נסים הפלאת בפסח', הרבה נסי השי"ת שנעשו בלילה זו במשך הדורות. ואת זה מכינים ב'צפון' השמירה של גאולה העתידה, ופותחים אז הדלת

נוקבא, ורק לילה זו נקראת בתורה "ואכלו את הבשר בלילה הזה" לשון זכר. וכן מרומז בהגדה ב'מעשה ברבי אליעזר וכו'". "והיו מספרים ביציאת מצרים כל 'אותו' הלילה" לשון זכר, וע"י ש'היו מספרים' מל' ספיר ויהלום, שהאירו כל אותו הלילה זכו ש'באו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו הגיע זמן קר"ש של שחרית', זכו להארת קר"ש שלעתיד לבא.

עב"פ צריך לדעת שהקב"ה מכניסנו בלילה הזה למקום גבוה רם ונשא מאד, ובזמן שביהמ"ק היה קיים היינו יושבים על שולחן גבוה אתכא דמלכא ואוכלים קרבן פסח, ואף בזמן שאין ביהמ"ק קיים בעוה"ר נחשב שאנו אוכלים על שלחן המלך מלכו של עולם, כידוע מספה"ק, ויש לנו מצוות אפיקומן זכר לקרבן פסח, שאכילה זו נקראת 'אתכא דרחמנא סמכינן', אנו זוכים להכנס לפני ולפנים למקום 'אש להבת שלהבת'.

יום ט"ו - סיהרא בשלמותא

גם עצם יום ט"ו בחודש ניסן יש בזה דברים נשגבים, כי כן יסד המלך שיום וליל ט"ו של תשרי וניסן הם אמצעות השנה, והם שני יו"ט עקריים, כי

א. בדרך אגב בענין השוואת ניסן ותשרי, יש לציין רמז נורא המובא בספה"ק אמרי נועם, שידוע שצירוף הוי"ה השולט בחודש ניסן הוא היוצא מהפסוק "ישמחו ה'שמים ותגל הארץ", שהוא שם הוי"ה כסדרו, וצירוף של חודש תשרי יוצא מסופי תיבות של הפסוק "ויראו אתה שרי פרעה", והנה גימטריא של שני פסוקים אלו עולה בשוה, הרי ששני חדשים אלו לקח השי"ת לחלקו שוה בשוה.

לומר עשר המכות כסדרן, שלא לעוררם, לכן שינה דוד המלך סדר הדברים, שעל ידי שמהפך הסדר, הצינורות שלהם מהופך ואינם יכולים להזיק, ואין לחשוש מפני הסכנה. ולכן גם היה ר' יהודה נותן בהם סימנים, שכשמלמדים התינוקות קודם הפסח המכות שלא כסדרם, היה ר' יהודה נותן סימן שבפסח צריך לומר כסדר הזה. אמנם עם כל זאת בליל פסח אנו מונים כולם כסדרן 'ואלו הן דם צפרדע' וכו', כיון שלילה זו משומר ממזיקים, ואף במה שאנו חוששים מלעשות בכל השנה, אין שום חשש בלילה הזה.

עב"פ זהו דבר ראשון שכל אחד צריך לדעת, שליל הסדר הוא לילה שהוא גבוה למעלה למעלה מה שאנו יכולים להשיג כלל. זהו הפתח הראשון שנכנסים בליל פסח למקום אש להבת שלהבת.

לאליהו הנביא, שעיי"ז ממשיכים 'ליל שמורים' לכל השנה.

בדרשות חתם סופר (ח"ב עמ' רמ"ז) כתב לרמז בדברי ר' יהודה שהיה נותן סימנים בעשר המכות "דצ"ך עד"ש באח"ב", דהנה דוד המלך ע"ה כשמנה המכות בספר תהלים (פרק ק"ה) לא מנאם כסדרם, אלא התחיל ב"שלח חשך ויחשך" ואח"כ אמר "הפך את מימיהם לדם וגו', שרץ ארצם צפרדעים בחדרי מלכיהם, אמר ויבא ערב כנים בכל גבולם, נתן גשמייהם ברד וגו' אמר ויבא ארבה וגו', ויך כל בכור בארצם ראשית לכל אונם", וכתב שהטעם הוא מפני שעשר המכות שהביא השי"ת על המצרים, יש סכנה להזכירם, [כידוע שהמכות במצרים היו ע"י שליחת כוחות אדירים מצד סט"א כדברי הרה"ק ר' שמשון מאוסטרופולא זי"ע באגרתו המפורסמת], וכיון שיש סכנה נוראה

גלות ויציאת מצרים בימים ההם, ובכל שנה

מצרים בימים ההם, מהות גלות מצרים והיציאה ממנה בימים ההם ובזמן הזה. וכמו שמצינו בעיקר מצות סיפור יציאת מצרים שהוא לפי דעתו של בן אביו מלמדו, כל אחד ואחד לפי מדרגת שכלו והבנתו, כן הוא לכל אחד גם כן, שלפי דעתו ושכלו שהוא יכול להבין צריך להיות אצלו ענין היציאה ממצרים.

כבר הקדמנו את החיוב הגדול של זה הלילה, והוא שכל אחד ואחד חייב לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, וצריך להתכונן לזה בשמחה והתרוממות הנפש, אך מובן מאליו ש'אתה חונן לאדם דעת' הוא דבר הראשון שצריך כדי לקיים הציווי כדבעי, והוא להתקשר לענין יציאת

שאע"פ שבכל ימות השנה ישנם שאינם נוהגים להקפיד על נטילת ידים לדבר שטיבולו במשקה בכל השנה, מ"מ בליל פסח רוחצים, כיון שרחיצה זו היא כרחיצה וטבילה מטומאת מצרים, וכמו כן כל עניני הסדר מ'קדש' עד 'נרצה' הם סדר של יציאה ממצרים, אצל כאו"א.

תכלית הגלות ירידה לצורך עליה

אומרים בהגדה 'עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ה' משם ביד חזקה ובזרוע נטויה, ואלו לא הוציא ה' את אבותינו ממצרים הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים', וידוע הקושיא למה היינו צריכים כלל להיות במצרים, ואף שבודאי אחרי שהיינו כבר בגלות, ודאי שמחה גדולה היא שיצאנו מהגלות, אבל אכתי אם כל השמחה היא שיצאנו מהגלות, עדיין נשארת הקושיא, מדוע צריך גלות ויציאה מהגלות, הרי לכאורה היה טוב יותר שלא היתה גלות בכלל.

אמנם ידוע שהענין של גלות מצרים וגאולת מצרים אינם דברים פשוטים בלבד, אלא יש בהם ענינים פנימיים ונשגבים ביותר, כי מה שאמר הקב"ה לאברהם בשעה שכרת עמו ברית אהבה, בברית בין הבתרים, "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ואחרי כן יצאו ברכוש גדול", 'רכוש גדול', מרמז על

'סדר ליל פסח' - סדר יציאה מגלות מצרים

הנה כמו שבלייל פסח היתה גאולת ישראל, שנגאלו נשמות ישראל ממצרים, ברגע שהגיע עת הגאולה, כן חוזר ענין זה ונשנה בכל שנה ושנה, שבהגיע זמן הגאולה יוצאות נשמות ישראל מתוך הגלות, ולא עוד אלא דאיתא בחתם סופר שהגאולה החוזרת ונשנית בכל שנה, גבוהה בהרבה במעלתה על הגאולה שהיתה אז, שהרי אז היו עדיין ישראל בשפל המדרגה לפני קבלת התורה, ועתה ישראל הם כבר במדרגה יותר נעלית, וממילא גם היציאה ממצרים היא יותר נעלית וגבוהה ממה שהיה אז בעת היציאה בפועל ממצרים.

והנה כל ענין 'סדר ליל פסח' שאנו עורכים, הוא סדר של יציאה ממצרים המאירה בכל שנה ושנה אצל כל איש ישראל. כפי שנוכחים לראות בכתבי האריז"ל ובספרי חסידות שבכל חלק מחלקי הסדר מושרשים ענינים גבוהים, וכגון המובא בשם האריז"ל בענין קטנות וגדלות ראשון, וקטנות וגדלות שני, ואף שאיננו מבינים כראוי הדברים הפנימיים הקדושים המובאים בדבריהם, מ"מ בשמיעה בעלמא סגי עכ"פ לדעת ולהבין שבעבודתינו בליל הסדר נעשה מכל פרט ופרט, ענינים רמים ונשגבים, שבזה יוצאים אנתנו ממצרים.

ולכן איתא בספה"ק ע"פ דברי האריז"ל בטעם הרחיצה לפני כרפס

לו את יצחק, ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ... ויעקב ובניו ירדו מצרים”.

ובתבו לבאר הדברים, שהירידה למצרים לא היתה על ידי מקרה, שמפני הרעב ירדו למצרים ואח”כ השתעבד בהם פרעה, אלא הירידה היתה בסדר מסודר מתחילה. וע”פ פנימיות התורה ידוע שזה היה מפני שמצרים היה מקום שהרבה חלקי הקדושה נתפזרו ונדחו שם ע”י חטא אדה”ר, וע”י חטאי דור הפלגה, דור אנוש ודור המבול, והאבות היו שלוחים נאמנים מאת השי”ת בתוך הבריאה לתקן חטאי דורות הקודמים, כידוע מענין עשרה דורות שמנח עד אברהם, עד שבא אברהם וקבל שכר כולם. ואברהם שהיה הראשון בתיקון החטאים הלא נולד אצל תרח, והוצרך לתקן חלקים לא טובים מזוהמא של תרח ודורות הקודמים, ובירר השי”ת שהחלקים הלא טובים שבו נפרדו ונכנסו לישמעאל, אמנם גם ביצחק היו עדיין אלו חלקים הצריכים בירור, ולכן ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, כאשר בעשו נפרדו ונכנסו החלקים הלא טובים, ונתברר יעקב לטוב והוא כבר היתה מטתו שלימה. אמנם אעפ”כ שוב נתערב אצלו פסולת ע”י לבן הארמי, שהתערבו זוהמא ע”י האמהות, ועל כן היו גם בהשבטי יה עירוב של חלקים לא טובים שהוצרכו לבירור. וכדאיתא בחתם סופר רמז נפלא בפסוק “ואתכם לקח מכור הברזל ממצרים”, ששמות האמהות יוצאות מ”ת תיבת “ברזל”,

חלקי הקדושה אשר היו אחוזים בתוך קליפת מצרים, שכלל ישראל זכו שבעלותם ממצרים שאבו אתם כל חלקי הקדושה האלו, ואילולי היו שם בגלות מצרים, לא היו זוכים לכל חלקי הקדושה האלו. (וזהו בנוסף לרכוש גדול כפשוטו ממש).

וזהו מה שאמר הקב”ה ליעקב אבינו בירידתו למצרים “אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה”, שהשכינה תרד עמו למצרים, ובעלייתו יהיה גם עלה, שגם לשכינה הק’ תהיה עליה לפי גודל הירידה, והעלייה תהיה במעלה יתירה ממה שהיה לולי הירידה למצרים, וזהו גם עלה שתעלה הרבה יותר ממה שהיתה קודם ירידתה.

וכל הענינים שהיו בשעת יציאת מצרים בפועל ממש, נשנה וחוזר בכל שנה ושנה אצל כל אחד בבחינת יציאת מצרים שלו.

מצרים - 'כור הברזל'

באלשיך הק’ ובעבודת ישראל ובעוד ספרים הקדושים מבואר עומק דברי המשנה ‘מתחיל בגנות ומסיים בשבח’ ובגמרא שם שמתחילים לומר ‘מתחילה עובדי ע”ז היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום לעבודתו שנאמר כה אמר ה’ אלקי אבותיכם בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו אלהים אחרים, ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר... ואתן

עד לדיוטא תחתונה והיו במצב של 'ולא יכלו להתמהמה', עם כל זה נשארו שבטי יה, וכמו שמפרש בספר שפת אמת בנוסח ההגדה 'ברוך שומר הבטחתו לישראל', שהקב"ה שמר הבטחתו שגם במקום 'ערות הארץ' שמלאך ושרף פחדו לרדת שם, וישראל יהיו במצב של "ואת ערום ועריה", עכ"ז ישארו קשורים בשורש הקדושה, והקב"ה 'חישב את הקץ' בדיוק כדי שתהיה עוד אפשרות 'לעשות' הגאולה כמה שאמר וכו'. ועל ידי זה היה יכול להיות 'ואנכי אעלך גם עלה' כאמור.

ועלייה זו מדיוטא התחתונה עד מעלה העליונה היתה בליל פסח, שעלו משער המ"ט שבטומאה עד למעלה במ"ט שערי הקדושה, וזה ע"י שהיתה הגאולה בתוקף ובחוזק יד, ביד חזקה ובזרוע נטויה, שעל ידי זה העלו אתם ניצוצות הקדושה כמרומוז בכתוב "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה"א ככוכבי השמים לרב", ולכן גם נולדו ששה בכרס אחד כדי שכל חלקי הקדושה שבמצרים יהיו נשאבים לכלל ישראל, עד שביציאתם כתיב "וינצלו את מצרים", שנתרוקנה מצרים מחלקי הקדושה שהיו בה. וזהו ענין הגלות והגאולה ששניהם היו נצרכים יחדיו, ושוב לא קשה כלל מדוע היה צריך כלל שיהיה גלות.

כשם שעיקר גאולת מצרים חוזר ומאיר בכל שנה ושנה בליל התקדש חג, כמו כן ענין זה מאיר בפרטות אצל כל

ב'להה ר'חל ז'לפה ל'אה, שמפני ש"ארמי אובד אבי" היו צריכים לרדת להצטרף בכור הברזל.

'וינצלו את מצרים'

בני ישראל ירדו איפוא למצרים בשליחות נאמנה, ללקט חלקי הקדושה שנתפזרו שם, ולהעלות הרבה ניצוצות, והרבה נשמות קדושות שהגיעו למצרים שאילולי ירדו ישראל למצרים לא היו באים ח"ו לעולם לידי תיקון כלל. ואף גם בירידת ישראל למצרים עדיין לא תוקנו כולם ממש. והתיקון השלם יהיה רק לעתיד לבא במהרה, כמאמר הכתוב "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול, ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים", שרק אז ישובו כל הנדחים בארץ מצרים, וכדברי רז"ל הידועים בפסוק "וחמשים עלו בני מארץ מצרים" שרבים מאד מבני ישראל נשארו במצרים, ורק לעתיד לבא יהיה התיקון השלם של הנדחים בארץ מצרים.

ולכן כשמספרים בליל פסח את סיפור יציאת מצרים, 'מתחיל בגנות ומסיים בשבח', כיון שזוהי שלימות הסיפור, מבארים גם כן שורש הענין למה היו צריכים כלל לירידה למצרים, שהוא מפני ששבטי יה וכלל ישראל היו שלוחים נאמנים להיות כאבן שואבת לשאוב את כל חלקי הקדושה שהיו נאחזים שם במצרים. ואע"ג שהגיעו שם

בשלמותה, ט"ו המעלות של סדר ליל הפסח, כל אחד עולה בגרם המעלות האלו ויושב אצל שולחן גבוה, ומתעוררים אצלו חלקי הקדושה שהיו חבויים וטמונים מקודם לכן.

אחד ואחד, שהרבה חלקי הקדושה טמונים בנפשו הבהמית, והם נמצאים במיצר שלו בעצמו, כמו שהיו טמונים חלקי הקדושה במצרים, ובליל פסח בעת העלייה הגדולה של סיהרא

מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים

הגדולים שעשה עמנו הקב"ה בהוציאנו ממצרים, וכדמצינו בגמ' (פסחים קט"ז) 'אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה עבדא דמפיק ליה מריה לחירות ויהיב ליה כספא ודהבא מאי בעי למימר ליה, אמר ליה בעי לאודויי ולשבוחי, א"ל פטרן מלומר מה נשתנה', הרי שסיפור יציאת מצרים היא ענין הודאה כעבד שרבו שחררו מעבדות לחירות.

עד כאן דברנו בכללות בענין ליל הסדר ליל יציאת מצרים. עתה הבא נבא לבאר ענין אחד מכל הענינים הנשגבים של ליל פסח, והוא ענין "מצוות סיפור יציאת מצרים".

חוט השדרה של כל מצוות הלילה

"מצוות סיפור יציאת מצרים" המיוחדת בלילה הזו, בנוסף על מצות זכירת יציאת מצרים שמקיימים בכל יום ולילה בימות השנה, היא מצוה שרשית שכל מצוות ליל הסדר סובבות והולכות ותלויות עליה, כמו שאומרים על מצוות מצה ומרור, שמצות הסיפור שייכת אליהם, 'בעבור זה - לא אמרתי אלא בשעה שמצה ומרור מונחים לפניך', ולכן גם המצה נקראת 'לחם עוני - שעונין עליו דברים הרבה'. וכן ד' הכוסות נתקנו על סדר ההגדה הסעודה וההלל, סיפור יציאת מצרים הוא אפוא כחוט השדרה העוברת דרך כל מצוות הלילה.

יציאה ממצרים - ע"י הסיפור עצמו

אמנם ידוע שחוקן מעצם קיום המצוה, מתעוררים על ידי סיפור יציאת מצרים כחות רוחניים עצומים, ומתגלים אורות נעלמים מכחות הקדושה, המאירים ומתפשטים בנפשות כלל ישראל.

בדרשות חתם סופר כתב שהיציאה ממצרים החוזרת ונשנית בכל שנה ושנה מתעוררת ונעשית בפועל ע"י הסיפור ביציאת מצרים, והיינו דכשמתחילים לערוך את הסדר עדיין נמצאים כביכול בתוך גלות מצרים, ורק במשך אמירת

והנה בפשטות ענין מצוה זו הוא להודות ולשבח ולהכיר טובה על הנסים

'כדין אתוסף חילא וגבורתא כד משבחין
גבורתיה'

כמו כן ידוע דברי הזוה"ק [שאומרם בהתחלת 'מגיד'] ש'ביה שעתא כניש קודשא בריך הוא לכל פמליא דיליה, אמר לון זילו ושמעו ספורא דשבחא דילי דקא משתעו בני וחדאן בפורקנא, כדין כולהו מתכנשין ואתיין ומתחברן בהדיהו דישראל, ושמעיין ספורא דשבחא דקא חדאן בחדא דפורקנא דמאריהון. כדין אתיין [המלאכים] ואודאן ליה לקודשא בריך הוא על כל אינון נסין וגבורין, ואודאן ליה על עמא קדישא דאית ליה בארעא דחדאן בחדא דפורקנא דמאריהון. כדין אתוסף ליה חילא וגבורתא לעילא, וישראל בההוא ספורא יהבי חילא למאריהון כמלכא דאתוסף ליה חילא וגבורתא כד משבחין גבורתיה ואודאן ליה, וכלהו דחלין מקמיה ואסתלק יקריה על כולהו'. דהיינו שמתעוררת ענין של "תנו עז לאלקים" בשעת הסיפור, שישראל נותנים כח לכל פמליא של מעלה ע"י סיפורי הנסים בשמחה ובחדוה שמספרים בזה הלילה.

המשכת ישועות על ישראל על ידי הסיפור

בספר בינה לעתים כתב על הפסוק "כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממנו איכה אוכל להורישם, לא תירא מהם, זכור תזכור את אשר עשה ה' לפרעה ולכל מצרים", שאף כשיש ממה לפחד מן הגוים הרבים האלה, נותנת לנו התורה עצה טובה שאף על פי כן 'לא תירא מהם', ומהו העצה, 'זכור תזכור

ההגדה וקיום מצוות סיפור יציאת מצרים, אז נוושעים מן הגלות ויוצאים לחרות משעבוד לגאולה. ובוזה ביאר מדוע אין מברכים ברכה מיוחדת על מצות סיפור יציאת מצרים 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על סיפור יציאת מצרים', דיש שכתבו בזה שהברכה היא מה שמברכים אחר גמר ההגדה ברכת 'אשר גאלנו וגאל את אבותינו', אמנם לכאורה מדוע אין מברכים עליה עובר לעשייתן כתיקון חז"ל בכל ברכת המצוות, וכתב החת"ס שהוא כדוגמת טבילת גר שמברך רק אחר הטבילה מפני שלפניה עדיין אינו יכול לומר 'אשר קדשנו', כיון שעדיין לא חל עליו חיוב מצוות. כמו כן בליל הסדר בתחילת הסיפור אנחנו עדיין כעבדים בתוך מצרים, ממילא לא שייך לומר אז 'אשר קדשנו' דעבדי פרעה אנחנו, ורק אחר גמר ההגדה כבר יוצאים אנו ממצרים, ונעשים עבדי ה' ויכולים לקבל עול מלכות שמים, אז שייך כבר לברך ברכה זו, ולכן מברכין אז ברכת אשר גאלנו. וכתב עוד דלכן חוצים את המצה לפני ההגדה, מפני שעתה הוא מתנהג עדיין כמו גוי שאינו מברך לפני אכילתו, אלא בוצע ואוכל.

ולפי"ז הרי פשוט שלפי גודל הדבקות, האמונה והבטחון, ההתחזקות ועריבות ונעימות שהוא משקיע בכוחותיו בסיפור יציאת מצרים בלילה, ולפי הפירושים שמשגיג בשעת ההגדה, לפיהם ישוב גאולתו ויצא.

ביציאת מצרים בכל אותה הלילה,¹ שהכניסו קדושה והארה ספיר ויהלום בכל הלילה.

אך כל זה הוא בכללות מה שנעשה על ידי סיפור יציאת מצרים.

אמנם נוסף על כך והיא העיקר הנוגע לאדם הפרטי, והיא הקדושה הגדולה שהאדם ממשיך על עצמו ע"י הסיפור, והוא ענין עמוק, שיש להרחיב בזה הדברים.

את אשר עשה ה' אלוקיך לפרעה ולכל מצרים, שנאמר ונזכיר בפה מלא את הניסים ונפלאות שעשה ה' לפרעה ולכל מצרים, וע"י הסיפור של יציאת מצרים ימשך כח לנצח את 'הגויים הרבים האלה'. וכן הזכירו ענין זה בהרבה ספה"ק, ופשוט שדבר זה הוא בין בגשמיות ובין ברוחניות, שהסיפור עצמו בכחו להמשיך ישועה וגאולה.

וזה מרומז בנוסח ההגדה ב'מעשה בר' אליעזר' והתנאים ש'היו מספרים

ד

מצרים - 'גלות הדבור' ו'גלות הדעת'

שפתים, הוא מפני גלות הדיבור של כלל ישראל, שמדרגת משה רבינו תלויה היא במדרגתם של ישראל, כמאה"כ "לך רד" (שמות לב, ז. ע"י רש"י שם), ואף שמשה רבינו לא היה שקוע במצרים, עם כל זה היה בו ענין 'אני ערל שפתים' כדוגמת כלל ישראל שדיבורם היה בגלות. ומבאר שזוהי הכוונה בדברי הזוה"ק פר' וארא על הפסוק "הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים" שאף שכבר ענה לו השי"ת על זה "מי שם פה לאלם ... הלא אני ה'" וגו', מ"מ טען משרע"ה שוב ואני ערל שפתים, שכוונת משרע"ה היתה שדיבורו היא בגלות². וכתב ר' צדוק הפירוש בזוה"ק, שכיון שאז נפלו כלל ישראל ממדרגתם

'גלות הדיבור' או 'גלות הדעת'

הנה ידועים דברי זוה"ק (ח"ב כה, ב) המובא בספה"ק שגלות מצרים היתה גלות הדיבור, שהדיבור היה בגלות. וכמה וכמה רמזים נאמרו בספה"ק בענין גלות הדיבור שהיה במצרים. בדברי האר"י הק' זי"ע מבואר ששם החג "פסח" נוטריקון 'פה-סח', לרמז שבגלות מצרים לא היה הפה יכול לשוחח דיבורי קדושה, ורק ביציאת מצרים יצא הדיבור מן הגלות ונעשה פה סח. והרה"ק מרופשיץ זי"ע כתב שזה רמוז בשם פרעה שנוטריקון 'פה-רע', שהיה הפה בגלות מוכנע תחתיו.

בספרי הרה"ק ר' צדוק זי"ע כתב שמה שמשה רבינו ע"ה היה ערל

ב. ז"ל הזוה"ק: תא חזי, כתיב הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים,

הדיבור, ומה באמת כוונת הדברים שהדיבור היתה בגלות.

הנה ענינו של "דיבור", כפשוטו מתפרש שהוא מה שכל אדם יש לו בפיו כח הדיבור להוציא מילים בפיו, והוא מה שנראה כלפי חוץ שכל אדם יש לו חוש לדבר, ועל זה כמעט לא מצוי אדם אילם שאינו מדבר. אמנם כשמתבוננים בדבר ויורדים לעומקם של דברים, הדבר מקבל משמעות אחרת לגמרי, והוא דהנה ברא הקב"ה ד' מדרגות, דומם צומח חי ומדבר, והיינו דהגדרת ההבדל בין הבהמה להאדם מתבטאת במה שהבהמה היא רק 'חי', ולעומת זה נוסף עליה האדם שהוא גם 'מדבר'. אמנם לכאורה כפשוטו אין זה מובן, וכי חוש הדיבור בלבד היא היא הבדל בין האדם לבין הבהמה, וחוף מזה האדם שוה לבהמה, הרי זה רק הבדל הטפל, לעומת ההבדל העיקרי הגדול והנעלה שביניהם והוא "הדעת", שהבהמה אין לה דעת, ולאדם יש דעה והשכל. וכן צ"ב דבר זה במה שמתורגם על הפסוק

אחר שביטל פרעה מהם שבינת השבת שהיתה להם עד אז, שבזה נפלה גלות הדיבור יותר, וכתוצאה מזה נעשה משה רבינו שוב פעם ערל שפתים, ואף שכבר קיבל מענה על היותו ערל שפתים, אבל אז נתעורר אצלו עוד פעם ערלת שפתים ולכן התאונן עוד פעם, שהדיבור הוא בגלות. וזה הי' עד מתן תורה שאז יצא הדיבור לגמרי לחרות.

אמנם לעומת זה מצינו בדברי האריז"ל ושאר ספה"ק שהאריכו לבאר שגלות מצרים היתה "גלות הדעת", וכמו שמבואר בפסוקים רבים "וידעתם כי אני ה'", "למען תדע כי אין כמוני בכל הארץ", שעד אז היו ישראל בגלות הדעת. ובצאתם ממצרים נגאלה דעתם, והגיעו לדעת השלימה לדעת את ה', ויש להבין הקשר שבין 'גלות הדעת' ל'גלות הדיבור'.

יסוד מעלת האדם על בע"ח "הדעה והדבור"

אך לבאר הדברים שומה עלינו להרחיב בזה קצת מהו ענין גלות

מאי ואני ערל שפתים, והא בקדמיתא כתיב (שמות ד י) לא איש דברים אנכי וגו', כי כבד פה וכבד לשון אנכי, וקודשא בריך הוא הא אותיב ליה מי שם פה לאדם וגו', והוא אמר ואנכי אהיה עם פיך, סלקא דעתך דלא הוה כן, והשתא אמר ואני ערל שפתים, אי הכי אן הוא מלה דאבטח ליה קודשא בריך הוא בקדמיתא. אלא רזא איהו, משה קלא, ודבור דאיהו מלה דיליה הוה בגלותא, והוה איהו אטיים לפרשא מלין, ובגין דא אמר ואיך ישמעני פרעה, בעוד דמלה דילי איהי בגלותא דיליה, דהא לית לי מלה, הא אנא קלא מלה גרע דאיהי בגלותא, ועל דא שתף קודשא בריך הוא לאהרן בהדיה. תא חזי, כל זמנא דדבור הוה בגלותא קלא אסתלק מניה, ומלה הוה אטיים בלא קול, כד אתא משה אתא קול, ומשה הוה קול בלא מלה בגין דהוה בגלותא, וכל זמנא דדבור הוה בגלותא משה אזיל קלא בלא דבור. והכי אזיל עד דקריבו לטורא דסיני ואתיהיבת אורייתא וכו'.

נעשו", והלא 'אין לו גוף ולא ישיגוהו משיגי גוף', ואיך שייך אצלו ית' כלל ענין דיבור. אמנם לפי האמור שענין גילוי הפנימיות הוא ענין הדיבור, זהו איפוא הדיבור המוזכר גם אצל הקב"ה.

הדיבור - משפיע על הדעת

אמנם בנוסף על כך יש קשר בין דיבור לדעת באופן הפוך גם כן, שהדיבור משפיע על הדעת, כי כן הטביע הקב"ה בבריאה שהדיבור יש לו כח השפעה על הדעת, וגם דבר זה מצינו בכמה ענינים ואופנים.

א' הנה כתוב "כי קרוב אליך הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו" ומבואר בספה"ק ביאור הענין שלפעמים האדם חושב בדעתו לעשות דבר להתנהג איזה מנהג טוב, ולקבל על עצמו איזו קבלה טובה, אבל עדיין אין הדבר גמור בדעתו בחזקה, והוא מרגיש שנפשו עדיין אינה מוכנה לעמוד בדבר זה. אמנם אם יוציא הדברים בפיו, זה ישפיע על פנימיות נפשו גם כן, שיגיע אל הדבר ביתר החלטיות, עד שיוכל לעמוד בזה, וזהו 'בפין' שע"י הפה שיוציא הדברים בפיו, יגיע ל'ובלבבך לעשותו'. וזהו מה שרמזו רז"ל 'השמע לאזנך מה שאתה מוציא בפין'.

והרה"ק ר' צדוק זי"ע מבאר הפסוק (משלי י, לב), "שפתי צדיק ידעון רצון", שיש אדם שלא נתברר אצלו בבירור אצלו מהות רצונו הפנימי, אמנם ע"י

"ויהי האדם לנפש חיה" ויהי האדם לרוח ממללא', שמזה ג"כ נראה שזהו עיקר האדם, הדיבור. וכן רואים כן אצל עובר שבמעו אמו שיש לו כל אברי האדם, ומחו ולבו חיים וקיימים כמו באדם השלם, ועל הכל עדיין אינו אדם כלל, שהרי עדיין אינו מדבר.

אמנם האמת היא שהדעת והדיבור הם שני דברים הקשורים ותלויים זה בזה, וכן אומרים בתפלה 'הדעה והדיבור לחי עולמים', שהדעת והדיבור כרוכים יחד. והאמת שכן כתב רש"י בפסוק ויהי האדם לנפש חיה, וזה לשונו: "אף בהמה וחיה נקראו נפש חיה, אך זו של אדם חיה שבכולן שנתוסף בו דעה ודבור", הרי לנו מדברי רש"י שהדעה והדיבור יחדיו כלולים להיותם המבדילים בין האדם לבהמה.

דיבור - גילוי הדעת הפנימי כלפי חוץ

וישנם כמה דרכים איך להעמיד על מכונו קשר זה בין הדעה והדיבור. ראשית שענין הדיבור הוא שאחר שהאדם יש לו אוצר של ידיעות בתוך מוחו ולבו, ברא השי"ת את ענין הדיבור, שענינו שיוכל האדם לגלות את דעתו וידיעותיו כלפי הזולת גם כן, ולא ישארו טמונים אצלו, הרי שעל ידי הדיבור האדם מוציא את דעתו החוצה שתתגלה דעתו לאחרים גם כן.

ובענין זה הוא מה שמצינו דיבור כלפי מעלה, כנאמר "בדבר ה' שמים

פרק זה, אז יתקבל אצלו הדבר במשנה תוקף, ותהיה אצלו החלטה גמורה. כלומר, הפה הוא הקובע את תוקף דעת האדם.

ה' גם בשו"ע נפסק כסימן לשיכור האסור להתפלל הוא אם מדבר לפני המלך, שאם יכול לצמצם דעתו לדבר בפני המלך רואים מזה שדעתו שפוייה. הרי גם בזה רואים שהדיבור ודעת תלויין זה בזה.

והנה ענין זה אינו נרגש כל כך אצל האדם שיש איזה יתרון מעלה מצד הנפש, במה שיש לו כח הדיבור, מכל מקום המתבונן יראה בעליל, שהדיבור הוא אחד מכוחות הנפש והדעת, הן מצד שהדעת הפנימית והנעלמת נגלית על ידי שמתלבשת בכח הדיבור, ולכן תינוק אע"פ שכשנולד יש לו מיד פה, מכל מקום אינו יכול לדבר, ורק כעבור זמן לפי הדעת שמקבל הוא מתחיל לדבר, ואז כבר יכול להוציא דעתו על ידי פיו, וכמה שגדל יותר נעשו דיבוריו חשובים יותר לפי הדעת שיש לו. וכן מצינו בלשון חז"ל 'קטן היודע לדבר', שדיבור תלויה בדעתו - יודע לדבר, שדעתו יוצאת לאורה על ידי דיבורו, והוא מפני שהדיבור הוא לבוש הדעת.

וכן לאידך גיסא שכח הדיבור מתלבש בתוך הדעת, והוא מעוררו ומחזקו, ולכן מצינו שהדיבור יכול לעורר הבכיה אצל האדם, כדאיתא בשבת (דף קנ"ג.) על ענין ההספד 'אחים

"שפתי צדיק" שיוציא בשפתיו הדברים, על ידי זה יבוא ל"ידעון רצון" שבא לבהירות הרצון.

ב' בלימוד התורה דרשו חז"ל (עירובין נד.) מהפסוק "כי חיים הם למוצאייהם" - 'למוצאייהם בפה', שחיות לימוד התורה באה ע"י הדיבור וההוצאה בפה, ואף אדם שיש לו רצון ללמוד התורה"ק, מ"מ אינו דומה חיות הלימוד הבאה ע"י הפה המשפיע על הדעת, ללימוד בלא הוצאת הפה, שהלימוד בהוצאת פיו מולידה חיות וחיים אצל האדם. וזה נראה בחוש, שהלומד בעיון התורה במחשבה בלבד, אין החיות נראית אצלו כ"כ, ורק כשמתחיל ללמוד בפיו, אז לימודו נעשית בחיות גדול ובתשוקה יתירה.

ג' עוד ראינו דבר זה גם בהרבה ענינים בהלכה, שהרי קי"ל (קידושין ג.) 'דברים שבלב אינם דברים', ולכן אם התנו בני אדם דבר ולא הוציאו בפה תנאי אחד, אין לתנאי ההוא תוקף, אף שנאמן לומר שחשב עליה, עם כל זה אין למחשבה לבדה תוקף, וגם אצל האדם עצמו אין לדבר תוקף עד שיוציאם בפיו.

ד' בכל פרשת נדרים מבואר במפרשים ש"איש כי ידר נדר לה", "ככל היוצא מפיו יעשה" שכשאדם רוצה לקבל ע"ע גדר לא לאכול בשר וכדו', עצה יעוצה לו שיוציאם בפה כ'קונם בשר זה עלי', או 'אשכים ואשנה

ויש בזה שני סוגים של השפעה. דהנה יש השפעה בכח, כמאמר שלמה "דבר מלך שלטון" ששליטת מלך היא ע"י דיבוריו, שיראים מדבר המלך, הרי שיש בכח הדיבור להשפיע יראה לעבור על ציוויו ודיבוריו. ב' נוסף על זה יש בכח הדיבור לעורר רצון אצל אחרים, וכדאיאתא בחתם סופר לפרש דברי רש"י על הפסוק קח את אהרן, וכן קח את הלויים, שפירש משכהו בדברים, שזה מפני שעל העברת חפץ ממקום למקום אחר שייך לומר קיחה, אבל על העברת אדם ממקום למקום, אין שייך שם קיחה, שאע"פ שאת גוף האדם אפשר למשוך, אבל עצם האדם שהוא נשמתו לא נד כלל, ורק בדברים שייכת קיחה, שכשמדברים אל מחו ודעתו בזה לוקחים אותו ומושכים את דעתו ולבו.

אך ביותר ישנה השפעה זו אצל האדם בינו לבין עצמו, שיש בכח הדיבור השפעה עצומה על עצמו על פנימיות נפשו ורוחו, שכשהאדם מרגיש על עצמו איזו חולשה ברוחניות, אם יתחיל להתאמץ בכח פיו, ללמוד תורה ולהתפלל, או ילמוד בתשוקה איזה ספר חסידי או ספר מוסר, אז בכח הפה יעלה בחזרה את כח הדעת שבו, לעשותה דעת שלימה, ויצאו ההרגשים הפנימיים הנעלים והקדושים ביתר שאת ויתר עוז בכחינת "נפשי יצאה בדברו", "ואשפוך את נפשי לפני ה'", ועל ידי זה תתעלה חמימות לבו, "חם לבי בקרבי, בהגיגי

בהספידא דהתם קאימנא', שעצם הדיבור בדיבורי הספד מעוררים הדעת ונתעורר לבכיה, וכן כתוב "לספוד לשרה" ואח"כ "ולבכותה", שאחר אמירת הדיבורים נקבעים הדברים הרבה יותר ויוצאים מעומק נפש האדם להתגלות בלבו.

וכן הוא גם בבכיה של שמחה ושל דבקות ה', שמצוי אצל המתפללים בכוונה, שבשעת התפלה זולגים עיניו דמעות', כמו שכתב הט"ז בהלכות שבת (סי' רפ"ח סק"ב), וז"ל: דאיאת באגדה שמצאו תלמידי ר' עקיבא שהיה בוכה בשבת, ואמר עונג יש לי. ונ"ל דהיינו שמרוב דבקותו בהקב"ה זולגים עיניו דמעות, שכן מצינו בר' עקיבא בזהר חדש שהיה בוכה מאוד באמרו שיר השירים כאשר ידע היכן הדברים מגיעים. וכן הוא מצוי במתפללים בכוונה. עכ"ל. ובכיה זו באה אף בלי שתתחדש שום דבר עכשיו, אלא ע"י הדיבור יוצאת הדבקות הפנימית האמיתית כלפי חוץ בהתגלות לבו.

הדיבור - כח המשפיע על רצון הפנימי של אחרים, ושל עצמו

כח נוסף מצינו אצל "דיבור", שלא זו בלבד שהדיבור מוציא את הדעת אל הגילוי, אלא בכח הדיבור גם להשפיע על שורש הדעת, על פנימיות האדם על רצונו הפנימי, בין על אחרים ובין על עצמו.

קדשו לעולם ועד", יומשכו כל בשר אחר השי"ת.

הרי שהחילוק שבין הבהמה והאדם הוא הדעת, והוא ניכר ומתגלה וגם מתעורר ע"י הדיבור, אבל אין הכוונה להדיבור עצמו, אלא לכל ההשפעות הנשפעות ע"י הדיבור שהוא גילוי הדעת. ולכן הבהמה הגדר כ'חי' מוסיף עליו האדם שהוא 'מדבר', שבו נתגלה הדעת וההשפעה שבו.

מצרים - גלות הדיבור וגלות הדעת

ענין זה שביארנו בענין הדיבור, כשבני ישראל היו במצרים היה זה בגלות, שלא היה להם אותו כח שדיבורי תורה ותפלה יהיו משפיעים על האדם הן על עצמו והן על אחרים, שלא היה אצלם דבר זה שאף שאדם נמצא בשפל המצב יכול הוא להתרומם ע"י שיתחיל לומר בפיו דיבורי תורה ותפילה, 'בפיך' ועי"ז 'בלבבך לעשותו', שדעתו תרומם, ואף אם הדעת אינה בשלמות גמורה, תתהפך להיות דעת שלימה. שאם לא היה הדיבור בגלות יתכן שהיו יכולים לעמוד על עצמם ולא היו נשקעים כ"כ בגלות, שע"י כח הדיבור היו יכולים להחזיק עצמם בגלות, אם זה בדבורי התלמידי חכמים המשפיעים, שהיו אחרים נשפעים על ידיהם לטוב, אם זה בדיבורי כל אחד ואחד לעצמו כמו שנתבאר. וזה היה מפני שפרעה ינק מכח הדיבור, ולכן היו ישראל בגלות הדיבור אצלו.

תבער אש", על ידי מה, על ידי "דברתי בלשוני".

כל זה הוא בכח הפה, שהפה הוא מחובר ומקושר עם הדעת הפנימי.

ולכן מכוונים ברית המעור וברית הלשון זה כנגד זה, מפני ששניהם הם מהמשפיעים, ובשניהם צריך לדעת להשפיע במקום הנכון, ועל כן אמרו צדיקים זי"ע שהנזהר ב"לא יחל דברו", יתקיים אצלו "ככל היוצא מפיו יעשה" הקב"ה, מפני שלא חילל דיבורו לשוא.

כמה וכמה ענינים מצינו שעיקרם הוא בפה בדיבור, ישראל אין כחם אלא בפה, ענין תפילה בפה, שהדיבורים אלו כח רב להם מאד. וכן הזהירו רבותינו זי"ע שפה האדם היא כמו כלי שרת. וכן ביכלתו של אדם לומר 'הרי זה הקדש' ומיד תהיה הבהמה קדושה בקדושת הגוף.

וכן כתבו בספרים הקדושים לרמו בפסוק "עם זו יצרתי לי תהלתי יספרו", שעל ידי סיפור שבחי המקום בפה, שעם ישראל מהללים ומשבחים להקב"ה, בזה בני ישראל ממשיכים כח ואור אל כל היצירה, ע"י אמירת "הללו את ה' מן השמים הללוהו במרומים, הללוהו כל מלאכיו, הללוהו כל צבאיו, הללוהו שמש וירח" וגו', הרי מכניסים כח בבריאה שיצרתי, שבפה יש כח ההמשכה שיכול להמשיך הרבה ע"י כח הדיבור שבו, וזה הטביע השי"ת בפיות עמו בית ישראל, שעל ידי "תהלת ה' ידבר פי" יהיה "ויברך כל בשר שם

וגרון בגי' חרן עה"כ, ושם היא עיקר יניקת פרעה, והיה לו שלשה שרים, שר האופים שר המשקים שר הטבחים, המרמזים על שלשה צינורות היורדים מן הגרון, והוא קנה, וושט, וורידים. שעל ידיהם היתה לו אחיזה באחוריים דמיצר הגרון, שעל ידי זה היה ענין הדיבור המורה על דבר המקשר הדעת עם הלב, אחוז אצל פרעה, וממילא היה כל ענין הדיבור הנ"ל בגלות. והיינו שלכל דיבור יש מיצר, אבל יש מיצר דקדושה, ופרעה עשה לדיבור מיצר דקליפה, מפני אחיזתו בעורף שהוא אחוריים של מיצר הגרון, ולכן הפריע לקשר שבין כלי המח אל הלב, ולכן היה הדיבור בגלות. וממילא לא יכלו ישראל שבאותו הדור להשפיע על עצמם ולהתחזק בכח דיבורי פה כנ"ל. וכל פנייתם אל ה' להושיעם מצרתם היה רק בבחינת 'ויצעקו' ויאנחו' שהוא ענין 'קול' בעלמא בלא 'דיבור' המשפיע בכחו על נפש האדם ועל פנימיות רצונו.

דבר זה רמזו צדיקים זי"ע במה שבכל התפלות שהתפללו בני ישראל במצרים לא מוזכר שהתפללו כדבעי, שכתוב רק "ויאנחו", "ויצעקו" ו"ויצעקו", ולא "ויתפללו" או "ויאמרו", שלא היה אז בכחם לבקש כדבר בן אל אביו, ולא יכלו להתפלל כמו שכן שופך את נפשו ולבו לפני אביו, כי הרי ישנם הרבה סוגי תפלה, 'בקשה', 'רינה', 'תחינה', 'חינון' ועוד, והם יכלו רק להוציא קולות צעקה, ולא יותר.

ונבאר הדבר בתוספת הסבר ע"פ המבואר בספה"ק, שהמוחין שבאדם - חכמה בינה ודעת הם בראש, ובלבו טמונים המדות, וביניהם יש הצוואר שהוא המקום הכי צר בגוף האדם, ונקרא 'מיצר הגרון', כלומר הקשר איך הדעת פועלת על המדות הוא על ידי מיצר הגרון. ומקום הזה מתחלק לשני חלקים, שיש חלק הפנים שבה ויש חלק האחורים שבמיצר הגרון. פרעה מלשון עורף, שהיתה לו יניקה ממקום הזה.

למען תספר - "וידעתם כי אני ה'"

על עצמם כל טוב על ידי הדיבור, וזהו שאמר הכתוב "אנכי ה' אלוקיך המעלך מארץ מצרים הרחב פיך ואמלאהו", שבשעת יציאת מצרים נעשה הרחבת הפה - פה-סח, היפך מיצר הגרון ופה-רע, וממילא 'ואמלאהו' שהקב"ה

המעלך מארץ מצרים - הרחב פיך ואמלאהו

אמנם כשהגיע זמן גאולת ישראל ממצרים, היתה הגאולה על הדיבור, שענין הדיבור יצא לחירות, ששוב יכלו לעשות חיל בדיבורים קדושים, להמשיך

ממצרים בכל שנה ושנה, היא ע"י מצות הדיבור בסיפור יציאת מצרים, שזהו אכן ענין היציאה ממש, על ידי "והגדת לבנך" - שהוא מלשון המשכה, מעכשיו אפשר להמשיך על עצמם ועל נפשם ועל נפש זרעם על ידי כח הדיבור, את הדעת, לדעת כי ה' הוא האלוקים, ולרומם את נפשם מאד על ידי זה, וכמ"ש ולמען תספר באזני בנך וכן בנך את אשר התעללתי במצרים ואת אותותי אשר שמתים בם "וידעתם כי אני ה'" - שתוכלו כבר לדבר, והדיבור בסיפור נסים ונפלאות של גאולת מצרים כבר יפעל פעולתו הגדולה על הדעת להגיע למדריגה הגדולה והנשגבה של "וידעתם כי אני ה'".

ועל כן מצותה להאמר דרך שאלה ותשובה, כדי לעורר הדיבור המעורר את הדעת, ביתר שאת ויתר עוז ע"י שנחדש בה הרבה דברים, המעוררים את הנפש ואת הדעת באופן נשגב ומרומם ביותר, עד שרצון הפנימי מתעלה ומתרומם ומפנימיות הלב מתפרץ החוצה לזמר ולהלל לפני הקב"ה "הללו עבדי ה' הללו את שם ה'" וגו'. שהוא ענין שלימות דיבורי הפה במדריגה נפלאה, וקריאת ההלל כליל הסדר היא מדריגה מחודשת מאד, שאומרים הלל אפילו בישיבה, וגם רשאי להפסיק באמצעה, ואינו נחשב להפסק, והלל זה הוא כעין הלל דלעתיד לבא, שכל אלו הם התוצאות של גאולת הפה, שהדיבור יצא מן הגלות באופן נשגב ביותר.

משפיע על ידי זה כל טוב ברוחניות וגשמיות.

בספח"ק בני יששכר מבאר בזה דברי ספר היצירה על חודש ניסן 'המליך אות ה' בשיחה וניסן בשנה', שהשי"ת העמיד את חודש ניסן לגאול השיחה, ולכן נעשה מצות רבוי שיחה, ש'כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח', וביאור 'המליך אות ה'' הוא שה"א תתאה שבשם הוי"ה מרמזת למלכות, שהיא פה כידוע. וזה מרומז במה שבתורה כתוב 'פסח' בלי ה', ואמנם בתורה שבע"פ היא בתוספת ה"א המרמזת על תורה שבע"פ, כלומר שכשואמרים אותו על פי תורה שבע"פ, נעשה פה-סח. וזהו ענין הדיבור שיצא מגלות ממצרים.

סיפור יציאת מצרים - גאולת הדיבור גאולת הדעת

ומעתה מה נפלא להבין שמצות סיפור יציאת מצרים היא חלק בלתי נפרד מעצם היציאה ממצרים, כי אחד מעקרי יציאת מצרים היתה היציאה מגלות הדיבור, שלא יכלו לעורר את עצמם ע"י המשכת הדיבור, ולכן איתא בחז"ל שישאל במצרים היו נחשבים כמו עובר במעי אמו, שאף שגופו הוא בשלמות מ"מ אין לו כח הדיבור, כן היו כלל ישראל גם כן בעת גלות מצרים, שלא היה להם כח הדיבור, וכשנגאלו ממצרים היה בכחי לידה, שאז בא להם כח הדיבור. ולכן המצוה שעל ידה מתעורר גאולת

שאם אינו ממשיך את החכמה ובינה אל לבו, להוציאם מן הכח אל הפועל, הרי אם אותה הארת המח שהיתה בו, לא תהיה לה קיום והמשך למעשה, אלא תאבד בתהום הנשיה, נמצא שהלכו להם החכמה והבינה כלעומת שבאו. ורק על ידי הדעת ממשיכם את ההארה אל המדות, ועל ידי זה הן מתקיימות.

והדעת קשורה אל הדיבור כמו שנתבאר לעיל שאחר מחשבת ג' המוחין, עובר הדעת דרך מיצר הגרון, עם כלי הדיבור. ובמצרים היה זה בגלות אצל פרעה שהיה קליפת הדעת בחי' עורף, ואמר "לא ידעתי את ה'", שלא הרשה להם להתעמק בעניני חכמה ובינה להביאם אל הדעת, וכח הדעת שהשי"ת העניק לכל אדם היה אז משועבד לפרעה, ולא יכלו לחזק את החכמה והבינה להביאם אל הדעת, וזה מה שהיה אצלם גם הדיבור בגלות וכנ"ל.

מצוות ליל פסח - השפעת ב' חלקי ה'דעת' בנפש האדם

בכל סדר הגדה של ליל פסח ישנם הרבה ענינים פנימיים גבוהים, ונרחיב קצת לנגוע בקצהו, ויש תועלת רב למבקשי ה' בהבנת ענינים אלו, שהלא עיקר יציאת מצרים היא יציאת המוחין הנמשכים אל הדעת.

הנה מבואר בספה"ק בני יששכר ובספה"ק ליקו"א תניא שהדעת עצמה

'דעת' חסרת מה קנית - כשחסר 'דעת' אינו כלום

ולבאר ביתר שאת ענין גאולת הדעת הנ"ל, הקשורה אל גאולת הדיבור. הנה ידוע הענין של חכמה בינה דעת והיינו ש'חכמה' היא הידיעה הראשונה, ו'בינה' היא הבנת דבר מתוך דבר, ושמכתובנן ובונה וסותר ובונה בשכלו איך יותר טוב לעשות, והיא התפשטות החכמה, עד שחכמה בלי בינה לא תחשב כלל, ואח"כ בנוסף להם היא ה'דעת', שעל זה אמרו 'כל ת"ח שאין בו דעת נבילה טובה הימנו', שהיא ענין הבאת החכמה והבינה מן הכח אל הפועל אל הדיבור והמעשה. והיינו שאחרי הברקה של 'חכמה' בענין דרכי עבודת ה', יש להגיע גם לבינה, להתבונן בדבר איך לפשט הענין, כגון שהגיע לכלל ידיעה ע"י הארה שהזריח השי"ת במוחו, ש'תכלית הבריאה היא להתענג על ה', ומפשט הדבר בכינתו, שכן צריך להיות מרכז חייו של איש ישראל, ושיהיה זה בבחינת 'עולמך תראה בחיך', והנאתו בימי חלדו בעולם הזה תהיה ע"י 'פה שעה אחת של תשובה ומעשים טובים בעוה"ז יותר מכל חיי עולם הבא', ויעבוד את השי"ת כעבד נאמן שלא ע"מ לקבל פרס, ואז צריך שלא יניח למחשבה זו להאבד, אלא ימשיכנו לבחינת דעת להוציאה מן הכח אל הפועל במעשה דבור ומחשבה, זהו עומק ענין הדעת שלולי זה נבילה טובה הימנו, "דעת חסרת מה קנית",

ועושים אותם לד' מצות ע"י חציית המצה האמצעית, היות שג' מצות הם חכמה בינה דעת, והדעת מחולקת לשנים. וכמו כן ד' הכוסות אשר הם גם כן כנגד ד' המוחין חכמה בינה ושני חלקי הדעת. [ויש כמה חילוקים ביניהם, ואכמ"ל].

ובבני יששכר מבאר בזה שני השיטות בגמ' (פסחים קח.) על חיוב ההסיבה אם הם בשתי כוסות הראשונות או בשתיים האחרונות, שנחלקו מה חשוב יותר, אם חכמה ובינה, או שני חלקי הדעת, שמצד אחד עיקר הידיעות הם מחכמה ובינה, שהרי הדעת אינה כי אם אחיזת המוחין הראשונים, ומצד שני הרי בלעדי הדעת אין לאדם כלום וממילא הן חשובות יותר, ועל כן אמרי לה להאי גיסא ואמרי לה להאי גיסא'.

וכל זה נעשה ע"י סיפור יציאת מצרים, שהדעת מביאה לדיבור, ולעומת זה הדיבור משפיע על הדעת, כמו שנתבאר לעיל, וכמו שכתוב "ולמען תספר באזני בנך ובן בנך וגו' וידעתם כי אני ה'", ולכן יש אל הדיבור של ליל פסח, כח עצום ונפלא, להשפיע עליו עצמו, על בני ביתו, על בניו ועל נכדיו, אמונת וידיעת ה' באופן נפלא נרחב ונעלה ונשגב, כיון שהם הדיבורים המוציאים את הדעת מהגלות, ויכולים להגיע בנקל למדריגת וידעתם כי אני ה'", ולעומת זה שלפני ההארה של גאולת מצרים היה איזה חסרון בידיעת

מחולקת לשנים, שיש דעת מעטרא דחסדים ויש דעת מעטרא דגבורות. וביאור הדברים שאחר שהאדם הבין על איזה ענין שהוא חשוב במעלה, כגון שנקלט בחכמתו ובבינתו שידיעת הש"ס או אפילו חלק ממנו היא דבר נפלא, כשעושה לעצמו תכנית איך להגיע לזה, והוא מתבונן 'בדעתו' להאחז בה ולא לאבד השגה והחלטה זו, זה נקרא דעת מעטרא דחסדים - החיבור, להתקשר היטב אל דבר טוב לעשותה ולקיימה. ויש דעת מעטרא דגבורות, שהחליט בעצמו שדבר פלוני מסוים מפריע לו לעבודת ה', וממילא הבין לעצמו שדבר ההוא אינו טוב בשבילו, ואחר שמוחו החליט שעליו להתרחק ממנו, ואינו רוצה לחזור לדבר זה, בא לדעת מעטרא דגבורות - הפירוד, ש'אם אין דעת הבלדה מנין. וכל זה עוד טרם הגיעו אל המדות של אהבה ויראה, אלא מצד הדעת עצמה שהיא אופן החלטת האדם בתוקף ההוציא מן הכח אל הפועל ממש את חכמתו ובינתו לעשות ולקיים דבר פלוני, או להתרחק מדבר אחר, היא היא שני חלקי הדעת מעיטרא דחסדים ומעיטרא דגבורות כנ"ל.

הרי שיש ד' מוחין, חכמה, בינה, דעת דחסדים, ודעת דגבורה. והיות שכל ענין יציאת מצרים היה שהמוחין יצאו מן המיצר, שהוא ענין גאולת הדעת המביאה את החכמה ובינה לידי התגלות להוציאם מן הכח אל הפועל כמבואר. ולכן יש כנגדם בליל הסדר ג' מצות,

הגלות, כיון שהיו אחוזים בעמקי הקליפות ורק אחרי כן יצאו ברכוש גדול' כתוצאה מ'ועבדים וענו אותם', עד ש'אני יוצא מתוך מצרים' כמאמרם ז"ל 'לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו', ע"י השפעת אור גדול שלא כסדרן בבחינת פיסוח ודילוג, ונעשה גילוי שכינה בתוך טומאת מצרים, ואזי נשאבו הרבה חלקי הקדושה שלא היו מתוקנים מעולם, אל הקדושה להתדבק בתוך כלל ישראל.

וענין זה נעשה בכל שנה ושנה, שחלקי הקדושה הטמונים בתוך האדם במיצר, יוצאים בתוקף גדול, ואף מה שלא היה מתגלה באמצע השנה מתגלה בלילה זו.

ולכן אוכלים מצה קודם למרור, אף שלכאור' לפי הסדר הרי היתה 'וימררו' לפני 'לא הספיק בצקם', אלא להראות שהמרור מסייע לכל הקדושות היוצאות מהמצה.

ה', הרי שע"י אמירת 'עבדים היינו' בהתעוררות, ובנעימה, וע"י דרושי פסוקי 'ארמי אובר אבי' בניגון ושירה, ושבח של 'והיא שעמדה' במתיקות ועריבות, יש בכל אלו כח רב מאד להמשיך מהעולמות עליונים אורות קדושות ונפלאות להכניס אל נפש האדם "דעת את ה'".

בליל פסח נשפע דעת במדריגה גדולה ובתוקף גדול

והנה דרך השפעת הדעת בליל פסח, היא כמשל המובא בספרי בעל התניא שכשפותחים אמת המים שסתמוה שלא יוכלו המים לעבור, והמים נעצרו ולא יכלו לזחול, כשאח"כ פותחים את הסתימה המים יורדים בכח גדול ועצום, שבכחם לעקור אילנות גדולות, (כידוע שבהרבה מדינות נעשה כח החשמל באופן כזה). כן יש בכח הסיפור בליל פסח, התעוררות והמשכת כחות הקדושה בכח עצום ואדיר, שלא היו יוצאים לולי

השי"ת יעזור שנוכל להתכונן לליל התקדש חג כדבעי, איש על מחנהו ואיש על דגלו, ונוכל להוסיף ע"י ההכנה במעשה בלימוד ספרי חסידות ובהתחזקות בתפלה ובלימוד התורה, בנוסף על השמירה והציפיה למצוות הלילה, וכדאיתא בשפת אמת שכפי שיש לאדם אמונה ביציאת מצרים שבכל שנה, כן זוכה לצאת בפועל ממצריו.

ויעזרנו השי"ת שנזכה לחוג את חג הפסח כפי שצריך באמת שיהיה ע"ד שמחים בבנין עירך וששים בעבודתיך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים אשר יגיע דמם על קיר מזבחתך לרצון' במהרה בימינו אמן.

באה שבת. בא להתוודע.

לומדי הדף היומי מנויי להתוודע ממשיכים להתענג על 'גליון נושא יומי', המגיע הישר אל תיבת הדואר או לדואר האלקטרוני, בנוסף ל"שיעור האזנה יומי" במגוון שפות לבחירה בקו הטלפוני של להתוודע.

מה יתן לי "להתוודע" לחיים?

שאלות שינון שבועיים
מבחנים בסגנון אמריקאי לשינון הנלמד למען יעמדו לימים רבים

שול"ת מיוחד
שאל את הרב מנויי המערכת נהנים משול"ת פורה ובהיר עם רבני המערכת

שיעור יומי
מוקלט ומתועד שיעור עיוני בנושא מרכזי ב-25/10 דק' לבחירה ע"י מג"ש מפורסמים במגוון שפות

שיעור יומי
בדיוור ישרי שיעור בן 4 עמודים בנושא עיוני על הדף בעריכה בהירה

למנויים: 02-9904001

סי'אין גלאגן דאס מפיע נפלאג...

חדש! ניתן להשיג את הגליונות היומיים שלך להתוודע
אשר מלאים זיו ומפיקים נוגה בנושאים על הרף
אסופים יחד בחוברת אחת במתכונת "דו חודשית"
להנאת לומדי הרף היומי, ולהעשרת הידע ההלכתי.

להתוודע

ולגלות מחדש התורה בכל דף בש"ס

הובנת דו הדישי שיה גליוני להטודע

מסכת בדמיה

מדף ל' ער דף מ"ד

סייעוסי ונומיסי בעל פה ונכתוב לאל קניי ונל

דוד טכ 9 ימנב תש"פ

הגליונות ערוכים בטו"ט ודעת בראשות
הרה"ג ר' אהרן רובינפעלד שליט"א
בעל מח"ס תורת הקניינים, תורת המצוה

להשיג בחניות הספרים המובחרות | למנויים חודשיים: 02-9904001